

Література

1. Доснон О. Развитие креативности: креативность и обучение // Когнитивное обучение: современное состояние и перспективы / Под ред. Т. Галкиной и Э. Лоарера. Перевод с франц. И. Блишниковой. — М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 1997. — С. 65-81.
2. Ліпман М. Критичне мислення: Чим воно може бути? / М. Ліпман // Постметодика. — 2005. — № 2. — С. 33-41.
3. Мэй Р. Открытие Бытия / Р. Мэй. — М.: Институт Общегуманитарных исследований, 2004. — 224 с.
4. Мудрецы Поднебесной: Сб. / Лао-цзы. «Дао дэ цзин»; Конфуций. «Лунь юй»; Мо-цзы. «Мо-цзы»; Мэн-цзы. «Мэн-цзы»; Чжуан-цзы. «Чжуан-цзы»; Сюнь-цзы; Хань Фэй. — Симферополь: «Реноме», 1998. — 384 с.
5. Пиаже Ж. Избранные психологические труды / Ж. Пиаже. — М.: Международная педагогическая академия, 1994. — 680 с.
6. Роджерс К., Фрейберг Д. Свобода учиться / К. Роджерс, Д. Фрейберг. — М.: Смысл, 2002. — 527 с.
7. Холодная М. А. Психология интеллекта: парадоксы исследования / М. А. Холодная. — Томск: Изд-во Томского ун-та; М.: Изд-во «Борг», 1997. — 392 с.
8. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник / Шапар В. Б. — Х.: Прапор, 2005. — 640 с.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ УСНОЇ ДИСКУРСИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ МОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

УДК: 371.826.91+420+371.102.2

Бершадська Н.С.

У статті представлена експериментальна модель формування англомовної усної дискурсивної компетенції у студентів мовних спеціальностей. Висвітлюється сутність дискурсивної компетенції у навчанні іноземним мовам. Пропонуються етапи, які охоплює експериментальна модель формування англомовної усної дискурсивної компетенції.

Ключові слова: дискурсивна компетенція, освітній процес, педагогічне проектування, педагогічна діяльність, комунікативно-орієнтовані вправи, дискурсивні навички та вміння, соціокультурна компетенція, принципи навчання.

В статье представлена экспериментальная модель формирования англоязычной устной дискурсивной компетенции у студентов языковых специальностей. Освещается суть дискурсивной компетенции в обучении иностранным языкам. Представляются этапы, которые охватывает экспериментальная модель формирования англоязычной устной дискурсивной компетенции.

Ключевые слова: дискурсивная компетенция, учебный процесс, педагогическое проектирование, педагогическая деятельность, коммуникативно-ориентированные упражнения, дискурсивные навыки и умения, социокультурная компетенция, принципы обучения.

EXPERIMENTAL MODEL OF ENGLISH ORAL DISCOURSE COMPETENCE FORMATION OF LANGUAGE DEPARTMENT STUDENTS

N. Bershadskaya

In the given article the experimental model of English oral discourse competence formation of language department students is presented. The main point of discourse competence in foreign language teaching is brought to light. The stages, which the experimental model of English oral discourse competence formation embraces, are offered.

Key words: discourse competence, educational process, pedagogical projection, pedagogical activity, communicatively oriented exercises, discourse skills and abilities, sociocultural competence, teaching principles.

Актуальність обраної теми обумовлена реформуванням системи освіти України та визначенням основних тенденцій у площині вивчення та викладання іноземних мов. Провідною задачею сучасної мовної політики є встановлення взаєморозуміння, взаємодії та тісних контактів між представниками різних культур. Мова йде, перш за все, про формування в студентів рис вторинної мовної особистості, картини світу, що характерна для носіїв певної іноземної мови, особливої зацікавленості майбутніх фахівців в оволодінні іноземною мовою не лише як метою навчання, але й як засобом активного пізнання навколишнього об'єктивного середовища. При цьому головна увага зосереджується на посиленні практичного боку оволодіння іноземною мовою, на організації навчання, спрямованого на формування комунікативної компетенції. Найменш дослідженою в галузі теорії навчання іноземних мов є така складова комунікативної компетенції, як дискурсивна компетенція, яка і стала об'єктом нашого дослідження. А метою роботи була розробка експериментальної моделі формування англійської усної дискурсивної компетенції у студентів мовних спеціальностей.

З урахуванням теоретичних позицій дослідження була розроблена експериментальна модель формування англійської усної дискурсивної компетенції у студентів мовних спеціальностей (ФАУДК).

Під моделлю, вслід за О.І. Бочкіним, ми розумітимемо систему, невідмінну від модельованого об'єкту відносно деяких властивостей, які вважаються істотними, і відмінну за усіма іншими властивостями, які вважаються несуттєвими; при цьому відсутність в моделі несуттєвих елементів не менш важлива, ніж присутність в ній істотних [2:126].

Розроблена експериментальна модель дає змогу наочно представити навчально-виховний процес, спрямований на досягнення запланованого результату – формування англійської усної дискурсивної компетенції у студентів мовних спеціальностей.

Реалізацію цієї моделі передбачено на третьому курсі факультетів іноземних мов у процесі вивчення такої англійської дисципліни як «Практика усного та писемного мовлення».

У процесі розробки експериментальної моделі ФАУДК нами враховувалися закономірності і принципи організації процесу навчання в вищій школі (І. Зимня, І. Лернер, С. Ніколаєва, Ю. Пассов та ін.), а також педагогічне проектування.

За словами Н.В. Фролової, педагогічне проектування являє собою діяльність, яка здійснюється в умовах освітнього процесу і спрямована на забезпечення

його ефективного функціонування і розвитку. Така діяльність викладача ВНЗ зумовлена потребою дозволу актуальної проблеми, носить творчий характер і спирається на ціннісні орієнтації. Її результатом виступає модель об'єкта педагогічної діяльності, яка має системні властивості, базується на педагогічному винаході, тому що в її основі лежить новий спосіб вирішення проблеми, і передбачає можливі варіанти використання [5:78].

Для побудови експериментальної моделі ФАУДК та її подальшої характеристики нами використовувався такий алгоритм проектувальних дій:

- визначення цілей, завдань і принципів навчання, орієнтованих на об'єднання освітнього та професійного компонентів;
- відбір змісту навчання іноземної мови з урахуванням його професійної і дискурсивної відповідності;
- вибір процедур контролю та вимірювання якості засвоєння програми навчання та способів корекції освітнього процесу;
- оцінка ефективності методичних заходів на основі контролю та визначення рівня сформованості дискурсивної компетенції.

Експериментальна модель успішно функціонує лише при створенні певних педагогічних умов, що сприяють здійсненню тієї чи іншої діяльності. У науковій літературі під педагогічними умовами розуміють істотний компонент педагогічного процесу, що інтегрує у собі певну сукупність вимірів педагогічного процесу, спрямованих на досягнення поставленої мети [3:12]. Під сукупністю вимірів учені (В. Андрєєв, В. Беліков, Г. Вергелєс, М. Дуранов, Т. Клімова, А. Найн і ін.) розуміють зовнішні характеристики педагогічного процесу – зміст, форми, методи, педагогічні прийоми і засоби матеріально-просторового середовища, орієнтовані на певні взаємини з внутрішнім світом студента – потребами, інтересами, ціннісними орієнтаціями і т. ін.

Основою для конструювання експериментальної моделі ФАУДК у студентів мовних спеціальностей виступила гіпотеза про те, що процес формування ДК у студентів мовних спеціальностей відбуватиметься успішно, якщо забезпечити єдність таких педагогічних умов:

- 1) занурення студентів в активну мовленнєво-комунікативну англomовну діяльність;
- 2) соціoкультурна спрямованість відбору професійно-орієнтованих англomовних джерел інформації;
- 3) наявність системи творчих завдань та комунікативно-орієнтованих вправ з ФАУДК;
- 4) поетапне формування англomовної усної дискурсивної компетенції.

У руслі досліджуваної проблеми розглянемо визначені умови формування дискурсивної компетенції майбутнього викладача іноземної мови.

Занурення студентів в активну мовленнєво-комунікативну англomовну діяльність передбачає розвиток у студентів пізнавальних інтересів, мотивів, потребу набуття нових знань, формування дискурсивних умінь та навичок на англійській мові, розвиває уміння самостійного пошуку англomовної інформації і вимагає від студентів напруги розумових здібностей, прояву активності, ініціативи і творчого вирішення поставлених завдань.

Одним із пріоритетних завдань навчання іноземних мов визначається формування у студентів важливої складової іншомовної комунікативної компетенції

— соціокультурної компетенції, що передбачає наявність знань про національно-культурні особливості країни, мова якої вивчається, про норми мовленнєвої та немовленнєвої поведінки її носіїв і вміння будувати свою поведінку відповідно до цих особливостей і норм [1]. Тому, враховуючи формування соціокультурної компетенції студентів, ми виокремили реалізацію соціокультурної спрямованості відбору професійно-орієнтованих англомовних джерел інформації.

Наявність системи творчих завдань та комунікативно-орієнтованих вправ з ФАУДК передбачає розвиток вмінь студентів самостійно збагачувати власні знання. Для досягнення подібної мети необхідно залучати студентів до самого процесу комунікації, протягом якого відбувається накопичення, організація і структуризація знань, тобто здійснюється конструювання тезауруса мовної особистості.

Поетапно ФАУДК стосується змісту навчання, його форм і способів, стратегій і тактик взаємодії суб'єктів у навчальному процесі, особистісних новоутворень студентів [4]. Воно дозволяє об'єднати окремі навчальні ситуації в єдиний цілісний навчальний процес поступового засвоєння закономірних зв'язків і відношень, що створює умови для переходу від простих до складних форм пізнання, поведінки і діяльності, забезпечуючи їх послідовне вирішення.

Мета експериментального навчання — практично розробити та експериментально перевірити методику ФАУДК. Проміжною метою є оволодіння дидактичним типом дискурсу. У процесі оволодіння цим типом дискурсу, метою процесу навчання стане формування кожного компонента дискурсивної компетенції (стратегічного, тактичного, жанрового і текстового), які будуть відповідати певному етапу навчання.

Формування дискурсивної компетенції майбутніх викладачів організовується відповідно до певних принципів навчання. Принципи (лат. *principium* — начало, основа) — те первинне, що лежить в основі певної сукупності фактів, теорії, науки; внутрішні переконання людини, ті практичні, моральні та теоретичні засади, якими вона керується в житті, в різних сферах діяльності. Система вправ з формування англомовної усної дискурсивної компетенції студентів мовних спеціальностей розроблялася на основі лінгвістичних, дидактичних та методичних принципів.

Виходячи з проблеми дослідження, виділяємо такі дидактичні принципи, які відображали специфіку процесу формування англомовної усної дискурсивної компетенції, а саме: принцип науковості, принцип систематичності та послідовності, принцип свідомості й активності, принцип міцності знань, умінь і навичок, принцип міжкультурної взаємодії та принцип професійної компетентності викладача. Серед лінгвістичних принципів було виокремлено такі, як-от: принцип системності, принцип функціональності, принцип стилістичної диференціації. Серед методичних принципів були враховані принцип комунікативності, принцип усної основи, принцип домінуючої ролі вправ, принцип апроксимації. Розглянуті принципи в процесі навчання виступають у взаємодії один з одним і функціонують як цілісна система, утворюючи концептуальну основу для розробки і застосування експериментальної моделі формування англомовної усної дискурсивної компетенції у студентів мовних спеціальностей.

Експериментальна модель ФАУДК обіймає три етапи: когнітивно-збагачувальний, репродуктивно-комунікативний та конструктивно-творчий, має гіпо-

тетичний характер і є основою для проектування системи навчального процесу в реалізації стандарту вищої педагогічної освіти, з одного боку, й особистісного становлення студента — з іншого.

Метою першого — **когнітивно-збагачувального** — етапу було: ознайомлення студентів з поняттями “дискурс”, “дискурсивна компетенція”, “дискурсивні маркери”, структурою дискурсу, типами дискурсу, зі співвідношенням понять “дискурс”, “мовлення”, “текст”, з національно-культурними особливостями англomовного дискурсу; виявлення наявних знань з теми; набуття, засвоєння та систематизація знань студентів про лінгвістичні та екстралінгвістичні компоненти дискурсу; ознайомлення з термінологічною базою теорії дискурсу та структурними компонентами дидактичного дискурсу. Крім того, передбачалося знайомство з соціокультурними та ситуативними стандартами вживання дидактичного дискурсу.

Процес навчання на цьому етапі відрізнявся накопичувальним характером та передбачав реалізацію таких педагогічних умов: соціокультурна спрямованість відбору професійно-орієнтованих англomовних джерел інформації, поетапне формування англomовної усної дискурсивної компетенції.

Зазначений етап передбачав використання таких прийомів навчання, як: проведення лекцій; робота з інформаційно-пізнавальними текстами; конспектування нової інформації; порівняння різних типів дискурсів; вилучення з них певної соціокультурної інформації про особливості англomовного дидактичного дискурсу; аудіовізуальне пред'явлення прикладів дидактичного дискурсу; аналіз комунікативних ситуацій, у яких створюється реальний дидактичний дискурс.

Метою другого — **репродуктивно-комунікативного** — етапу було оволодіння студентами мовленнєвими тактиками дидактичного дискурсу, що сприяло формуванню і розвитку комунікативних умінь студентів. Досягнення навчальної мети передбачало вирішення таких завдань: оволодіння знаннями логіко-композиційних структур і маркерів мовленнєвих тактик, засобів реалізації непрямих ілюктивних актів, правил передання мовленнєвого ходу, формування лексико-граматичних й прагматичних навичок сприйняття й здійснення мовленнєвої дії, формування й розвиток умінь вибору типового ілюктивного сценарію для реалізації інтенції, кодування й декодування інтенції на рівні мовленнєвого акту, корекції мовленнєвої тактики залежно від реакції партнера.

Процес навчання на цьому етапі відрізнявся накопичувальним характером та передбачав реалізацію таких педагогічних умов: занурення студентів в активну мовленнєво-комунікативну діяльність, поетапне формування англomовної усної дискурсивної компетенції.

Зазначений етап передбачав використання таких прийомів навчання, як: відтворення міні-дискурсів, обговорення, парні та групові рольові ігри.

Метою третього — **конструктивно-творчого** — етапу було оволодіння студентами комунікативними стратегіями дидактичного дискурсу, інтеріоризація досвіду використання комунікативних стратегій в навчально-професійній комунікації, що сприяло закріпленню і вдосконаленню дискурсивних навичок і умінь студентів. Досягнення навчальної мети передбачало вирішення таких завдань: оволодіння знаннями логіко-композиційних структур і взаємодії ситуативних факторів комунікативної стратегії переконання та кооперативної стратегії слухача, соціокультурних норм мовленнєвої поведінки, рольових очікувань

комунікантів, формування й розвиток навичок вицленовування й породження змістоформувальних кодів дискурсу, вдосконалення стратегічних умінь в процесі навчально-професійної комунікації.

Процес навчання на цьому етапі відрізнявся характером закріплення та вдосконалення дискурсивних навичок та умінь студентів та передбачав реалізацію таких педагогічних умов: занурення студентів в активну мовленнєво-комунікативну діяльність, наявність системи творчих завдань та комунікативно-орієнтованих вправ з формування англомовної усної дискурсивної компетенції, поетапне формування англомовної усної дискурсивної компетенції.

Зазначений етап передбачав використання таких прийомів навчання, як: моделювання цілісних дискурсів, проведення бесід, виконання творчих завдань, рольових ігор, міні-конференцій, проєктів.

Зауважимо, що в процесі експериментальної роботи на всіх етапах ми намагалися реалізувати завдання, педагогічні умови й гіпотезу. Зазначимо, що запропонована модель навчання є теоретичною конструкцією, що вимагає дослідно-експериментальної перевірки в реальних умовах процесу навчання в ВНЗ, що і буде описано у наступній статті.

Список використаних джерел

1. Боднар С.В. Деякі аспекти формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів іноземної мови / С.В. Боднар // Наук. зап. міжнар. гуманіт. ун-ту: зб. наук. праць. — Одеса: Міжнар. гуманіт. ун-т, 2007. — Вип. 6. — С. 89-93.

2. Бочкин А.И. Методика преподавания информатики. — Минск, 1998. — 431 с.

3. Моторина С.В. Формирование иноязычной готовности к профессиональной деятельности у студентов гуманитарных специальностей: Автореф. дис. ... канд. пед. наук / Забайкальский государственный гуманитарно-педагогический университет им. Н.Г. Чернышевского. — Чита, 2006. — 25 с.

4. Педагогика: учеб. пособие / В.А. Сластенин, И.Ф. Исаев, А.И. Мищенко, Е.Н. Шиянов. — М., 1997. — 512 с.

5. Фролова Н.В. Психолого-педагогические условия формирования языковой компетенции будущих военных специалистов в вузе: Дисс... канд. пед. наук. — Орел, 2005. — 209 с.

МЕТОДЫ КОРРЕКЦИИ ПОСТТРАВМАТИЧЕСКИХ РАССТРОЙСТВ У СОТРУДНИКОВ ОВД

Павелко І. І.

У статті розглядаються основні положення концепції відстроєних реакцій на травматичний стрес. Виділено діагностичні критерії травматичного стресу та основні групи психокорекційних методів ПТСР. Показано механізм виникнення посттравматичного стресу, охарактеризовано фази переживання постстресових реакцій: Обґрунтовується принцип роботи з гострою травмою методами соматичної терапії.

Ключові слова: *посттравматичний стрес, критерії ПТСР, соматичні методи подолання травматичного стресу.*